

The Gleaner

Vol 16 (1980)

Δανιήλ Φιλιππίδης ή Δανιήλ Μοσχοπολίτης

Ρωξάνη Δ. Αργυροπούλου

doi: [10.12681/er.342](https://doi.org/10.12681/er.342)

To cite this article:

Αργυροπούλου Ρ. Δ. (1980). Δανιήλ Φιλιππίδης ή Δανιήλ Μοσχοπολίτης. *The Gleaner*, 16, 299–300.
<https://doi.org/10.12681/er.342>

19 είναι του Θεοδοσίου και οι 11 του Γλυκῆ (στοὺς ἀριθμοὺς αὐτοὺς περιλαμβάνονται καὶ οἱ ἑπτὰ λαυθάνουσες ἀριθμημένες ἐκδόσεις). Μποροῦμε νὰ δεχτοῦμε ἀνεπιφύλακτα ὅτι στὴν πενταετία 1808-1812 ἔγιναν 12, τουλάχιστον, ἐκδόσεις, καὶ μόνον 21 στὰ ὑπόλοιπα 45 χρόνια τῆς περιόδου; Μποροῦμε νὰ δεχτοῦμε, γιὰ τὴν πενταετία 1808-1812, αὐτὴ τὴν δυσανάλογη σχέση (ἓνα πρὸς πέντε) ἀνάμεσα στὶς ἐκδόσεις τοῦ Θεοδοσίου καὶ στὶς ἐκδόσεις τοῦ Γλυκῆ; "Ὅποια καὶ ὅση κι ἂν εἶταν ἡ ἀρρυθμία τῆς βιβλιοπαραγωγῆς στὴ Βενετία, μποροῦμε νὰ δεχτοῦμε, χωρὶς κάποια ἀνησυχία, ὡς πρὸς τὸ τυπογραφεῖο τῶν Θεοδοσίου, τὴν ἀκόλουθη παράδοξη περιοδικότητα μὲ τὴν ὁποία ἐμφανίζονται οἱ ἐκδόσεις τῆς Ὀκτωῆχου: ἀνὰ μία ἐκδοση στὰ χρόνια 1773, 1774, 1776, 1777, 1781, 1786, 1787, 1804, 1807· ἀνὰ δύο ἐκδόσεις στὰ χρόνια 1808 ὡς 1812 καὶ μηδὲν ἐκδόσεις τὸ 1775, στὶς διετίες 1771 - 1772, 1805 - 1806, 1819 - 1820, στὶς τριετίες 1778 - 1780, 1813· 1815, στὴν τετραετία 1782 - 1785, στὴν δεκαεξετία 1788 - 1803; (Στὰ χρόνια 1816 - 1818 ὑπῆρξε διακοπὴ τῆς ἐκδοτικῆς δραστηριότητος). Μποροῦμε, τέλος, νὰ δεχτοῦμε ὅτι ἡ πραγματικότητα ποὺ μᾶς ἀποκαλύπτεται ἀπὸ τὶς ἀριθμημένες ἐπανεκδόσεις περιορίζεται μόνο στὰ χρόνια 1808 - 1812;

Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν συνάγεται μόνο ὅτι τὰ κενὰ στὶς γνώσεις μας γιὰ τοὺς πραγματικοὺς ὄγκους τῆς βιβλιοπαραγωγῆς ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι πολὺ μεγάλα. Συνάγεται, κυρίως, μὲ νέα βεβαιότητα: ὅτι ἡ τυπικὴ βιβλιογραφία, μὲ τὶς ἐγγυήσεις ποὺ παρέχει ἡ ἄμεση καὶ ἡ ἔμμεση αὐτοψία, δὲν ἀρκεῖ, μόνη της, γιὰ νὰ ἀποκατασταθοῦν τὰ συνολικὰ μεγέθη. Εἴμαστε, ἔτσι, ἀναγκασμένοι νὰ ὀδηγηθοῦμε πρὸς τὴ διαμόρφωση ἐργαλείων ἄλλου τύπου, ποὺ θὰ στηρίζονται σὲ μέσες πυκνότητες καὶ στὴν προσεκτικὴ προβολὴ τους. Ἡ ἀκρίβεια, στὴν περίπτωσή αὐτή, δὲν θὰ εἶναι ἀπόλυτη, ἀλλά, ὅπωςδὴποτε, τὰ συνολικὰ μεγέθη ποὺ ἀφοροῦν καὶ τὴν παραγωγὴ τοῦ βιβλίου καὶ τὴν ἔκτασή τοῦ ἀλφαριθμητισμοῦ, θὰ πρέπει νὰ ἀνταποκρίνονται περισσότερο στὶς πραγματικὲς καταστάσεις.

Φίλιππος Ἡλιού

ΔΑΝΙΗΛ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ Ἡ ΔΑΝΙΗΛ ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΤΗΣ

Σὲ πρόσφατο ἄρθρο του, ὁ Andrei Pippidi περιγράφει ἓνα χειρόγραφο τῆς «Λογικῆς» τοῦ μοσχοπολίτη Θεοδώρου Καβαλλιώτη, ποὺ ὁ ἀλβανὸς ἱστορικὸς Ilo Mitke Qafezezi εἶχε ἀνακινώσει στὸν Νικόλκο Iorga στὰ 1937 (*Revue des Etudes Sud - Est Européennes* 17, 1979, ἀρ. 2, 417-424). Τὸ χειρόγραφο αὐτὸ τῆς «Λογικῆς» τοῦ παλαιοῦ μαθητῆ τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη στὰ Γιάννενα ἐρχεται νὰ προστεθεῖ στὰ ἤδη γνωστὰ χειρόγραφα τῶν ἔργων τοῦ Καβαλλιώτη, τὰ ὁποῖα σώζονται στὴν Βιβλιοθήκη τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας (βλ. Victor Papacostea, «Teodor Anastasie Cavalioti. Trei manuscrise inedite», *Revista Istorică Română* 9, 1931 10, 1932). Ὁ Andrei Pippidi προσπαθεῖ νὰ ταυτίσει τὸν κτήτορα τοῦ χειρογράφου αὐτοῦ τοῦ Καβαλλιώτη ἀπὸ τὴν ἐνθύμησή του «ἐκ τῶν τοῦ οἰκονόμου κυρίου Δανιήλ», ὑποθέτοντας ὅτι πρόκειται γιὰ τὸν Δανιήλ Φιλιππίδη. Ἡ ταύτιση αὐτὴ εἶναι βιαστικὴ, γιατί ὁ Δανιήλ Δημήτριος Φιλιππίδης (1750/55-1832) δὲν κατεῖχε ποτὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸ ἀξίωμα τοῦ οἰκονόμου ἀλλὰ παρέμεινε ἓνας ἀπλὸς ἱεροδιάκονος σ' ὅλη του τὴν ζωὴ. Ἀντίθετα συμφωνοῦμε μὲ τὴ γνώμη τοῦ Εὐλόγιου Κουρίλα Λαυριώτη («Ἡ Μοσχόπολις καὶ ἡ νέα Ἀκαδημία αὐτῆς», Θεο-

λογία 12, 1934, 293), ότι πρόκειται για τὸν ἐπίσης μοσχοπολίτη Δανιὴλ Οἰκονόμο, σύγχρονο τοῦ Φιλιππίδη, καὶ ὁ ὁποῖος στὰ 1802 δημοσίευσε στὴν Βενετία τὸ γνωστὸ τετράγλωσσο λεξικὸ «τῶν τεσσάρων κοινῶν διαλέκτων, ἤτοι τῆς ἀπλῆς Ρωμαϊκῆς, τῆς ἐν Μοισία Βλαχικῆς, τῆς Βουλγαρικῆς, καὶ τῆς Ἀλβανικῆς συνθεθεῖσα... παρὰ τοῦ Αἰδεσιμωτάτου καὶ Ἀγιωτάτου Διδασκάλου, Οἰκονόμου καὶ Ἱεροκλήρου Κυρίου Δανιὴλ τοῦ ἐκ Μοσχοπόλεως».

Ὁ Δανιὴλ Μοσχοπολίτης ἀφετέρου ἀνήκει, ὅπως γνωρίζουμε, στὴν ἴδια παράδοση μὲ τὸν Θεόδωρο Καβαλλιώτη—δεχόμενος τὰ μηνύματα τοῦ Διαφωτισμοῦ—καὶ συνεχίζει τὴν λεξικογραφικὴ προσπάθεια τοῦ τελευταίου (βλ. P. Parahagi, *Scrittore Aromani in secolul al XVIII. Cavalioti, Ucuta, Daniil*, Βουκουρέστι 1909). Ἄν τὸ ἔργο τοῦ Δανιὴλ ἐντάσσεται μέσα στὰ πλαίσια τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας, ἀποτελεῖ πάντως καὶ ἓνα προσφιλὲς θέμα τῆς βαλκανολογίας ἀφοῦ ἐπανειλημμένα χρησιμοποιήθηκε ὡς ἀπόδειξη τῆς ὑπαρξῆς καὶ τῆς ἀφύπνισης τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως μέσα στὸν βαλκανικὸ χῶρο τὸν 18ο αἰ. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ἔχουμε μία πρόσφατη κριτικὴ ἔκδοση τοῦ λεξικοῦ τοῦ Δανιὴλ στὴν Σόφια ἀπὸ τὸν Aleksandar Nicev στὴν «Ἐπετηρίδα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σόφιας», ἔκδ. τῆς Βουλγαρικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, Σόφια 1977, 181 σελ. (μὲ περίληψη στὰ γαλλικά).

Ρωξάνη Δ. Ἀργυροπούλου

ΔΥΟ ΛΑΝΘΑΝΟΝΤΑ «ΜΗΝΟΛΟΓΙΑ» ΤΟΥ ΓΛΥΚΗ

Μία μνεῖα, στὸν «Κατάλογο τῶν βιβλίων τῆς Τυπογραφίας τοῦ Νικολάου Γλυκῆ» τοῦ 1802, ἐπιτρέπει νὰ συμπληρώσουμε, κάπως, τίς γνώσεις μας γιὰ τὴ σειρά τῶν Ἡμερολογίων—τῶν «Μηνολογίων», ὅπως, κατὰ κανόνα, τιτλοφοροῦνται ἀκόμη—ποῦ κυκλοφόρησαν ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖο τῶν Γλυκῆδων στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰώνα.

Τὸ παλαιότερο ἡμερολόγιο ἔκδοσης Γλυκῆ ποῦ γνωρίζουμε εἶναι τὸ «Μηνολόγιον Πρόχειρον τοῦ Βισέκτου Χρόνου 1800». Εἶναι πολὺ πιθανό, ἂν ἔχει βέβαιο, ὅτι ὁ Γλυκῆς ἄρχισε νὰ τυπώνει Ἡμερολόγια πολὺ νωρίτερα, μετέχοντας, ὅπως καὶ σὲ ὄλους τοὺς ἄλλους τομεῖς, στὸν ἐνιαῖο ἐκδοτικὸ προσανατολισμὸ τῶν ἐλληνικῶν τυπογραφείων τῆς Βενετίας ὅπου αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰ ἐντυπα ἄρχισαν νὰ παράγονται πάντως ἀπὸ τὸ 1755 (πβ. Φ. Ἡλιοῦ, *Προσθήκες στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία*, Α' 1973, σ. 212 ἔξ. Αὐτ. σ. 216 - 217 ἀντιμετωπίζεται τὸ ἐνδεχόμενο νὰ ἔχει τυπώσει ὁ Γλυκῆς «Μηνολόγια» τὸ 1784 - 1785).

Ὅπως δὲποτε, τὸ «Μηνολόγιο» τοῦ 1800 εἶναι τὸ πρῶτο ποῦ γνωρίζουμε μὲ βεβαιότητα. Γιὰ τὰ ἐπόμενα χρόνια, ὡς τὴν Ἐπανάσταση, ἔχουν ἐπισημανθεῖ καὶ βιβλιογραφηθεῖ ἔκδόσεις τοῦ 1805, 1809, 1812 καὶ 1816 (πβ. Μ. Χαριτάτος, «Τὰ Ἡμερολόγια στὰ χρόνια 1800 - 1863», Ὁ Ἑραμιστής 14, 1977, σ. 94). Ἡ «σειρά» αὐτὴ μπορεῖ τώρα νὰ συμπληρωθεῖ γιὰ τὰ χρόνια 1802 καὶ 1803. Στὸν «Κατάλογο» τῆς τυπογραφίας Γλυκῆ τοῦ 1802 (σ. 13), ὑπάρχει ἡ ἀναγραφὴ: «Μηνολόγιον Πρόχειρον τοῦ Ἔτους 1802 καὶ 1803 καὶ ἀκολούθως τῶν ἐπομένων χρόνων». Καὶ τὰ δύο αὐτὰ Μηνολόγια λανθάνουν.

Ἡ μνεῖα τοῦ Μηνολογίου τοῦ 1803 σὲ βιβλιοκατάλογο τοῦ 1802 δὲν πρέπει νὰ παραξενεύει: καὶ ἀπὸ ἐμπορικὲς ἀλληλογραφίες τῆς ἐποχῆς ἀλλὰ καί, σὲ κάπως